

N:o 150.

Af herr **E. O. V. Wavrinsky**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående befordringarna inom hären och flottan.

Ändamålet med den nya härordningen skulle vara förfeladt, derest man endast, eller i första hand, afsåge att uppdrifva arméns styrka i antal och utbildning till militära färdigheter efter gammal måttstock, men lemnade den styrka, som ligger i en god, ja, den yppersta anda inom armén, obeaktad eller ringaktad. Särskildt gäller detta om befälet, som har truppens utbildning i dessa afseenden sig anförtrodd. Är andan icke den bästa inom befälet, skall detta sakna kraft att utveckla sådan hos truppen.

Men ett af de första villkoren för en god anda inom befälet är, att befordringarna ske rättvist och att endast verklig förtjenst och skicklighet få tillfälle att göra sig gällande.

Hittills torde uppmärksamheten hafva allt för mycket, ja, nästan odeladt, varit riktad på att öka antalet värnpliktige och dess öfningsdagar, att skapa en ny organisationsgrund. Men om den nya organisationen skall bestå provet, är det redan i fredstid viktigt, att inom densamma väckes och näres en samhörighetsanda, som framkallar begäret hos en och hvar att göra sitt bästa och grundlägger de känslor af aktning och förtroende, på hvilka ytterst den verkliga styrkan hvilar. Må man icke lättsinnigt lita till, att den gemensamma faran skall sammanfoga hvad som under långa tider åtskilts!

Flera tecken tyda på, att det svenska befälet inser detta och tar initiativ i sådan riktning. Den upplysta allmänna opinionen bör skynda att understödja dessa erkännansvärda sträfvanden.

Motsvara befodringsgrunderna icke tidens fordringar, leda de till orättvisor, och lemna de icke garanti för, att skicklighet och förtjenst blifva de afgörande faktorerna så långt möjligt vid besättande af befälsposterna, då lossna disciplinens band, den värnpligtiga ungdomens uppfostran vanvårdas och landets öde sättes på spel.

En allsidig och oinskränkt pröfning af dessa grunder är därför af allra största vikt i samband med den nya härordningens tillämpning.

Tvenne befodringsgrunder, befodran efter tjensteålder och befodran efter val, tillämpas i den svenska hären och flottan. Den förra gäller för befodran upp till kaptens grad eller motsvarande grader, den senare för vidare befodran.

Den förra utesluter allt godtycke, men fäster ej afseende vid relativ duglighet; för den absoluta dugligheten skola examina, kurser, skolor etc. borga. Den senare lemnar rum åt den relativa duglighetens erkännande, men också spelrum för godtycket, derest de bestämmande faktorerna vid valet undandragas offentlighetens ljus eller valet öfverlemnas åt för få bedömare, kanske i viktiga fall åt en enda.

Att betrygga ett lyckligt val i hvarje fall är visserligen icke lätt. Inställsamhet eller skenet af duglighet kan lätt nog föranleda, att äfven en samvetsgrann iakttagare vilseledes i sitt omdöme, så att den verkliga förtjensten till en tid tillbakasättes; kottteriväsen, relationer med mera dylikt komma nog alltid att söka göra sitt inflytande gällande. Många gånger kan den relativa dugligheten och »lämpligheten» vara ganska svår att bestämma, äfven utan nyssnämnda förryckande påverkningar. Men så mycket bör alltid kunna påräknas, att aldrig den verkligt förtjente förbigås af en undermålig; ett fullt rättvist val måste alltid eftersträfvast, de bästa möjliga garantier därför uppställas. Och för den verkliga, framstående dugligheten och skickligheten böra under alla omständigheter inga hämmande skrankor resas, dertill har allra minst en liten armé råd.

Det nu tillämpade befodringsystemet.

Vid utnämningar och befodran inom armén gälla för närvarande följande grunder:

1) inom *underbefälsgraderna*: i allmänhet att hafva aflagt examina inom respektive skolor, hvarefter turen (tjensterangen) bestämmes efter skolbetygens kvalifikation, regementsvis;

2) till och inom *kompaniofficersgraderna*:

a) för utnämning till *underlöjtnant*,

att hafva aflagt krigsskoleexamen (för inträde till krigsskolan fordras studentexamen), hvarefter turen bestämmes efter officersexamensbetygets kvalifikation, regementsvis; eller

att i 6 år hafva varit i tjänstgöring som underofficer, deraf minst 2 år såsom fanjunkare, samt ådagalagt framstående duglighet och så i som utom tjänsten utmärkt sig genom ett hedrande uppförande;

b) för att kunna föreslås till *löjtnant*,

att hafva varit officer i minst 2 år samt dessutom: vid kavalleriet: att hafva genomgått ridskolan; vid artilleriet: artilleri- och ingeniörs-skolans allmänna artillerikurs; samt vid fortifikationen: samma skolas allmänna fortifikationskurs.

Till generalstaben uttagas officerare, som genomgått krigshögskolan.

3) a) till och inom *regementsofficersgraderna*: regementschefen skall vid inträffad ledighet inom *majorsgraden* föreslå till befordran den inom regementet till tjänsterangen främste af kaptenerna, hvilken han anser »dertill skicklig och i öfrigt passande». Sedan går befodringsförslaget till arméfördelningschefen, som antingen tillstyrker regementschefens förslag eller uppför en annan kapten vid något fördelningens trupp-förband:

b) vid ledighet inom *öfverstelöjtnantsgraden* skall å befodringsförslaget i allmänhet uppföras den af underlydande majorer från vederbörligt vapenslag, hvilken arméfördelningschefen anser till beställningen »mest skicklig och i öfrigt passande», honom dock obetaget att å förslaget uppföra äfven annan lämplig major af vapenslaget eller vid generalstaben.

Såsom syftemål vid befodringsgrundernas bestämmande torde kunna uppställas:

- a) att intet klassmärke nedtrycker någon befälsgrad;
- b) att inga öfverstigliga skrankor resas för den framstående förmågan att nå upp till den högsta post, för hvilken han eger kompetens;
- c) att rättvisa får råda, d. v. s. att skicklighet och förtjenst få göra sig gällande och allt godtycke så vidt möjligt utestänges;
- d) att inga befodringsgrunder undandragas offentligheten.

Granska vi de nu rådande förhållandena inom svenska armén, torde den ogynsamma iakttagelsen ligga nära till hands, att det är uppdraget en allt för skarp gräns mellan underbefäl och officerare. Hvar och en,

som ej har råd att taga studentexamen och genomgå krigsskolan, finner, praktiskt sedt, hvarje utsigt att nå befälsgraderna med lön på stat stängd för sig, vore han än aldrig så utrustad dertill af naturen. Den i senare ledet af 2 a) uppställda befordringsgrunden tillämpas nemligen så godt som aldrig utom vid afsked, för befordran »i armén», och derutöfver i några ytterst sällsynta fall. Och orsaken är, att man önskar bevara homogeniteten inom officerskåren. Det är studentexamen, som hufvudsakligen skiljer officers- och underofficersgraderna åt; detta är den gräns, som de obemedlade ej förmå öfverskrida och som utestänger dem från officersbefordran och dermed hindrar många för försvaret ypperliga krafter att bryta sig fram och göra sin förmåga gällande. Men att, samtidigt med att man i vår tid ställer betydligt ökade anspråk på befälet, till någon del minska fordringarna på dess bildningsgrad, det är ju att gå den bakvända vägen, synes det. Likvisst torde det förtjena tagas i öfvervägande, om ej den förestående afslutningsexamen* vid 5:te eller 6:te klassen i elementarläroverken kunde i allmänhet utgöra ett tillfyllestgörande grundlag för åtminstone kompaniofficerens allmänbildning eller kunna uppställas såsom ett minimum. Våra militära skolor skulle lätt nog, synnerligast i den mån de koncentrera sitt militära utbildningsarbete på sådana uppgifter, som tjena krigets ändamål, kunna fylla luckan mellan denna examen och studentexamen i de ämnen, som för officeren vore af vikt. Härigenom skulle tillträdet till officersgraderna underlättas för de goda förmågor, som annars stanna i underbefälsgraderna af brist på medel att taga studentexamen.

Begår man icke vid vår undervisning i allmänhet det stora felet att sammanblanda kunskapshopande med bildningsarbete? Tager man icke fel, då man räknar antalet af dem, som kunna skriva och räkna, såsom måttstock för en nations bildningsgrad och på grund af det gynsamma resultatet af undersökningarna i den svenska armén i detta hänseende upphöjer vår nation till »den mest upplysta i verlden»? Oss söfver sjelföfverskattningens röst, fruktar jag. Männe intresset för och förmågan till stigande sjelfbildning och sedlig utveckling står i proportion till färdigheten att skriva och räkna enkla tal försvarligt eller dessa färdigheters utbredning i vida lager? Männe förmågan till initiativ, den skapande kraften, intelligensen hos nationen mätas med dessa mått? Jag fruktar, att svaret vid en samvetsgrann granskning häraf blir nej. Och hvartill skall inplantandet af kunskaper och fostrande af intelligens tjena, om dessa blifva obrukade, ej kunna anlitas i behovets tjänst?

Hela lifvet bör vara en skola till utbildning och allmänbildningens närmaste och främsta mål det att lägga grunden för ett sjelfutvecklings-

arbete, som skall pågå hela lifvet igenom, att lära folk konsten att lära sig sjelfva, ej minst väcka håg och lust därför. Blevde denna ädla konst tillämpad vid våra militärskolor, som med rätta högt värderas redan nu, så skulle ej fordran på officerens kunskapsmått från början behöfva sättas så högt som till studentexamen. Vilket för befordran skulle vara fortsatt utbildning i allmänhet i samband med den praktiska utbildningen inom yrket.

Kunde denna väg ej befinnas tillräddig, borde den utväg, som tjänstgöringsreglementet utvisar, öppnas för underbefäl, som ej fyllt examensfordringarna till officersbeställning, men på egen hand tillegnat sig motsvarande eller i det närmaste motsvarande kunskaper och synnerligen utmärker sig för nit, skicklighet och godt uppförande, att bryta skrankan mellan underbefäls- och befälsgraderna. Att sådana utsigter skulle medverka till att höja underbefälsgradernas anseende och väcka ambitionen inom desamma, anser jag uppenbart.

Hvad som dernäst är egnadt att ådraga sig uppmärksamhet — och som redan vid en flygtig blick i rangrullan framgår — är orättvisan vid befordringarna intill och med kaptens och motsvarande grad genom befordran *regementsvis*, »*efter tur*». Denna beteckning »*efter tur*» blir för det befäl, som genom långsam afgang på det regemente, han tillhör, ser sig uppehållen i befordran långt efter sina jemnåriga på andra regementen, till en grym ironi. Jag tillät mig under debatten om ny härordning den 13 maj 1901 framdraga några exempel på dessa missförhållanden. Sådana orättvisor sårar rättskänslan, slappa helt visst ambitionen, lossa disciplinens band och väcka helt andra känslor än hänförelse för befälets uppgifter.

Dessa missförhållanden hafva på senare tiden snarare ökat än minskats, då vid uppsättande af nya officerskårer eller utvidgning af gamla omflyttningar och transporter i stor skala egt rum, hvarvid ordningen inom hvarje grad bestämts efter utnämningdatum inom samma grad och ej efter första officersfullmaktens datum. Härigenom hafva officerare från regementen, der befordran varit rask, kommit att taga befäl öfver betydligt äldre kamrater från regementen, der turen varit sämre.

Hvarje år sammandragas volontärskolorna i Hernösand, Karlsborg och Ronneby, och det samlas officerare från olika regementen till gemensam tjänstgöring, hvarvid ofta händer, att en betydligt yngre löjtnant placeras som äldre till tjänsterangen å samma kompani som en till lefnadsår och tjänstetid äldre kamrat. Analogt förhållanden inträffa vid krigsskolan, skjutskolorna o. s. v., der dylik samtjänstgöring eger rum.

Visserligen händer det icke nu längre som för några år sedan, att

en 4 års officer, som genomgått krigshögskolan, under kommendering till Karlsborg såsom underlöjtnant kommer att stå under befäl af en löjtnant, som 2 år förut varit volontär under hans kommando. Men missförhållandena äro likvisst alltför stora, för att icke det pligttrogna svenska befälet och dess tålmodighet i längden skall sättas på ett alltför starkt prof.

För att motverka dessa ojemheter i befordran inom kompaniöfficersgraden vid olika regementen, har man velat vid befordringar till och inom regementsöfficersgraderna fördelningsvis »reglera» turen derigenom, att fördelningschefen från de regementen, der turen varit sämst, i främsta rummet skolat uttaga kaptener etc. på successionsförslag beträffande andra, mera gynnade regementen. Men häremot är att anmärka, att för majorsbefordran främmande grunder sålunda få insteg och verka förryckande på dessa viktiga befordringar. Ser man på befordringarna inom de olika fördelningarna, visar det sig också, att fördelningscheferna icke låtit något mera ingående leda sig af nyssnämnda hänsyn.

Detta framgår tydligast deraf, att 1901 års rangrulla upptager, för att taga ett exempel från 3:dje arméfördelningen, på Vestgöta regemente 11 kaptener, 1 med endast löjtnants lön, under det att Skaraborgs regemente har 15 kaptener, 4 med löjtnants lön — de två yngsta kaptener »i armén» — och Elfsborgs regemente 20 kaptener, 8 med löjtnants lön, 7 af dem kaptener »i armén», den äldste 47 år gammal.

Vid befordringar till och inom regementsöfficersgraderna får hänsyn till tur icke i annan mån spela in, än att en verkligt förtjent officer ej förbigås af en yngre utan mycket starka grunder. I detta senare fall bör den yngres befordran ske i samband med hans transport till ett annat regemente. Icke tur, utan endast skicklighet och förtjenst måste här vara afgörande.

Garantierna för att detta sker med vårt nuvarande befordringssystem äro emellertid icke tillräckliga.

Vid befordran till major är det regementschefen ensam, som föreslår till befordran den till tjensterangen främste af kaptenerna vid regementet, som han anser dertill skicklig och i öfrigt passande. Fördelningschefen kan åter ensam föreslå någon annan kapten vid något fördelningens truppförband.

All aktning för regements- och fördelningschefernas oveld och förmåga, men för detta maktpåliggande uppdrag är ej en mans omdöme nog. Ej ens skynten af sannolikhet för att gunstlingsskap får inflytande vid dessa befordringar bör få förefinnas. Derjemte böra teoretiska och framför allt praktiska kompetensprof ligga till grund för bedömandet. Sådana

saknas ännu hos oss, men åtgärder i sådant syfte äro redan vidtagna af statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet.

I sitt anförande till statsrådsprotokollet af den 7 januari 1991 yttrade statsrådet, att han var af den åsigt, att »de kaptener, som vilja göra anspråk på regementsofficersbefordran, böra undergå vissa praktiska prof, såsom krigsspelsöfningar, lösandet af taktiska uppgifter, fältöfningar och mindre fälttjänst- (detachements-) öfningar», och chefen för generalstaben har i öfverensstämmelse härmed uppgjort förslag till sådana profkurser.

Motståndare till sådana profkurser förmena, att regements- och fördelningscheferna hafva tillräckligt med tillfällen att under öfningar, mönstringar m. m. göra sina iakttagelser öfver officerarnes duglighet och lämplighet för befordran; men om också detta vore förhållandet, hvilket jag vågar betvifla, blir dock värdesättningen på officerens ifrågavarande egenskaper förbehållen cheferna ensamma och undanhålles alldeles dem, det gäller.

Mot det inom generalstaben hittills rådande karriersystemet, hvarunder dess officerare förlora vanan att föra trupp och blifva främmande för truppens behof och användbarhet samt fälttjänsten, hafva starka anmärkningar rigtats. Men då passagesystemet, med transporter af stabens officerare till trupp, ej endast tillfälliga kommenderingar vid samma, redan genom chefens för generalstaben förslag vunnit afseende vid befodringsföreskrifterna inom generalstaben, torde de väsentligaste af dessa anmärkningar komma att bortfalla och den vaxelverkan mellan generalstaben och armén, som bör eftersträvas, komma att ernås.

På grund af de erinringar i några hufvuddrag, som jag härmed tillåt mig rigta mot det nu gällande befodringsystemet, skall jag be att få lemna några antydningar om de vägar, på hvilka jag anser, att rättelse skall kunna vinnas.

Befodran af officer till och med kaptens-(ryttmästare-)graden inom resp. regementen utbytes mot befodran fördelnings- eller helst vapenvis.

Genom befodran arméfördelningsvis skipas icke full rättvisa, men orättvisorna utjemnas dock så pass, att derigenom ett verkligt framsteg vore vunnit.

Då 2:a arméfördelningen är den minsta af våra strategiska enheter

och Gotland ligger närmast dess förläggningsområde, torde öns infanteriregemente i så fall böra få räkna tur med nämnda fördelning.

Endast befordran vapenvis är emellertid tillfredsställande. Häremot anmärkes, att det ofta skulle blifva mycket betungande för befäl med familj att flytta till den ena tjänstgöringsorten efter den andra, helst som med dessas transporter ofta nog kunde följa dyrbara uniformsförändringar. Men för dessa olägenheter finnes lätt bot: i stället för att transportera befälet i fråga, transporteras lönen för samma beställning från det regemente, der vakansen uppstått, till det truppförband, det till befordran i tur varande befälet tillhör.

I Tyskland praktiseras detta befordringssätt med stor fördel sedan länge. Befordran till premierlöjtnant sker på detta sätt. Ett regemente kan således der hafva flera premier- och färre sekondlöjtnanter än ett annat, och tvärt om. För att utjemna befordringsförhållandena, användas transporter. Detta befordringssystem är ej alldeles främmande för våra förhållanden. Af förre krigsministern infördes nemligen löneflyttningssystemet inom fältläkarekåren, och den har visat sig särdeles ändamålsenlig. Den lediga lönen flyttas till den närmast i tur till befordran varande bataljonsläkaren och icke han till den. För underbefälsgraderna torde detta befordringssystem hvarken vara behöfligt eller lämpligt. Inom subalternofficersgraderna, der tjänstgöringsskyldigheten är densamma, har löneflyttningssystemet sin naturliga tillämpning och torde vara mest af behovet påkalladt. För befordran till löjtnant vid infanteriet bör stadgas att hafva genomgått skjutskola. Denna fordran, som varit uppståld i svenska armén, lär för några år sedan hafva upphäfts. Vid uppflyttning från löjtnant till kapten inträder en olägenhet af den här föreslagna befordringsprincipen, enär kaptens- och löjtnantsgradernas tjänstgöringsskyldighet är olika. Men hopas ett större antal kaptenslöner å ett regemente, än der finnas motsvarande befälsplatser (kompanichefsbefattningar), så kunna de öfvertaliga kaptenerna kommenderas till tjänstgöring vid det regemente, hvarifrån en eller flera löner förflyttats. Denna kommendering blir endast tillfällig, föranleder således ingen uniformsförändring, och vederbörande regementschef skall helt säkert i de flesta fall bland regimentets 13 kaptenar finna någon eller några villiga att tillfälligtvis tjänstgöra vid annat truppförband, hvarigenom deras militära erfarenheter riktats, och därför underkasta sig den olägenhet, som ligger i flyttningen till annan ort. Vill man bibehålla den personliga förflyttningen vid befordran till kapten, bör rätt att afstå från turen för afvaktande af lämpligare vakans medgifvas och befordran »i armén» lemnas i stället.

För befordran till regementsofficer bör stadgas aflagd teoretisk och praktisk examen inför fullt kompetent examenskommission samt bestämdt antal fält- och fälttjänstförföringar, skolor, kommenderingar m. m. På annat sätt ådagalagd större krigsvetenskaplig bildning eller framstående truppförareegenskaper böra dervid särskildt medräknas som meriter.

Förslag till befordringar upprättas af särskilda befordringskommissioner, hvilka tillika tjena som hedersdomstolar, med tydligt begränsad befogenhet att endast kunna döma till varning eller afbön inför vederbörande officers- och underofficerskårer eller till åtals anhängiggörande inför domstol.

Vid hvarje truppförband upprättas en *befordringskommission*, under regementschefens ordförandeskap, bestående af samtliga regementsofficerarne och minst lika många af officers- och underofficerskårerna vid regemetet, hvar för sig, valda kaptener och fanjunkare vid infanteriet eller motsvarande grader vid andra vapen, så att kommissionen kommer att bestå af 3 ungefär lika stora grupper ur de tre nämnda graderna. Denna kommission skall åligga att på regelbundna terminer upprätta så kallade kvalifikationslistor för resp. regementen å samtliga officerare och underofficerare, upptagande såväl tjänstemeriter som anmärkningar efter bestämda grunder. Dessa kvalifikationslistor, som ej få undanhållas offentligheten, böra hafva afgörande vitsord vid befordran. Vid befordran till och med kapten har kommission endast att på förslaget uppföra den inom vapnet i tur varande, mot hvilkens befordran kvalifikationslistan ej lägger hinder i vägen. Vid befordran till regementsofficer deremot sker urval genom omröstning. Denna omröstning bör emellertid icke ske vid sammanträde, då chefens inflytande lätt blir bestämmande på grund af disciplinen, utan tillgå så, att hvarje medlem af kommissionen inom viss tid efter inträffad vakans till arméfördelningschefen genom chefsexpeditionen insänder förseglad sedel, upptagande namnet å den äldste, fullt duglige kaptenen, hvilken han anser böra befordras.

Äfven för att uppgöra förslag till befordran till regementschef och ännu högre grader böra befordringskommissioner upprättas.

Person, som vid förslags upprättande förbigås, bör i tid derom underättas äfvensom om motiven för hans förbigående. Upprättadt förslag bör inom viss tid kunna öfverklagas hos högre kommission eller för ändamålet tillsatt myndighet.

Till minskande af ojemnheter i befordran vapenslagen emellan, generalstaben inbegripen, bör befordran »i armén» stadgas.

Särskildt framstående underofficerare och officerare — åtminstone i

kaptensgraden — böra undantagsvis kunna befordras utom tur, förutsatt att befordringskommissionen med kvalificerad majoritet sådant föreslår.

Likaledes bör den, som står i tur till befordran, men icke är dertill lämplig, eller eljest före den nu bestämda pensionsåldern så önskar, kunna erhålla afsked med rätt till en efter tjänstetiden afpassad pension vid inträde i pensionsåldern, derest han fortfar att göra sina inbetalningar till pensionskassan och qvarstår i reserven; och befordringskommissionen må, när den finner det nödigt, efter fastställda grunder ega att öfverföra till 2:dra uppbådet eller landstormen den underofficer eller officer, som ej lämpar sig för aktiv tjänst. Härigenom skulle befordran inom den aktiva armén, till dess förmån, underlättas, och tillika en duglig reservbefälskader skapas.

* * *

Föreskrifter för det militära befordringsväsendet, efter väl öfvervägda principer, höra helt visst till en af de viktigaste uppgifterna i samband med den nya härordningen.

Hvad jag här framhållit gör, jag behöfver knappast säga det, endast anspråk på att få gälla såsom uppslag för ett sådant öfvervägande, och jag anhåller särskildt, att det ärade utskottet, till hvilket min motion kommer att hänvisas, ej ville fästa sig så mycket vid någon detalj af de nya grunder, jag här upptagit, att frågan i sin helhet får förfalla, om dessa detaljer synas utskottet oantagliga.

I enlighet med regeringsformens § 28 utnämner och befordrar Konungen i statsrådet officerare i hären och flottan, sedan i allmänhet förslag, grundadt på tjänstgöringsreglementets föreskrifter eller annorledes, från vederbörande inkommit. Det är dessa föreskrifter och de allmänna grunderna för befordran, jag funnit otidsenliga, illa motsvarande de växande anspråk, som måste ställas på befälet efter antagandet af den nya härordningen.

Med stöd af regeringsformens § 89 tillåter jag mig därför hemställa,

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Konungen täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke nya reglementerade föreskrifter om ordningen och grunderna för förslag till utnämningar och befordringar i hären och flottan böra uppställas, och för ändamålet utfärda förordning eller reglemente i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, jag här ofvan tillåtit mig anföra, men särskildt afseende:

a) att truppförbandens befäl till och med kaptens och motsvarande grader må befordras fördelnings- eller helst *vapenvis*; och

b) att förslag till befordringar upprättas med stöd af offentliga kvalifikationslistor af *befordringskommis-sioner*, hvori vid infanteriet fanjunkare, kompanichefer och regementsofficerare eller inom andra vapen motsva-rande grader hvardera till lika antal ingå.

Stockholm den 3 februari 1902.

Edvard Wavrinsky.
